

Методология за присъждане на рейтинг на финансова сила на банка

Настоящият документ представя аналитичната рамка на БАКР за оценка и присъждане на рейтинг на финансовата сила (financial strength rating) на банки. Рейтингът се актуализира на годишна база, а на всяко тримесечие БАКР осъществява текущо наблюдение на състоянието на банката. При наличие на ключови фактори, които могат да повлияят върху финансовата сила на банката, БАКР може да актуализира нейния рейтинг преди настъпване на периода за годишна актуализация.

Аналитичната рамка включва оценка на оперативната среда и на основни вътрешни фактори по методиката CRAMELS.

Оперативна среда

БАКР изготвя преглед на състоянието на банковата система в страната. Целта е запознаване със средата, в която рейтингованата банка оперира. Акцент се поставя на основните нормативни документи и регулаторни изисквания, касаещи банковата дейност, както и на основните промени в регулаторната рамка, предстоящи или настъпили след последната оценка, ако има такава. Също така на цялостните тенденции в: средната цена на кредитите; средната цена на депозитите; балансовото число на банковата система, качеството на активите на банките, основни процеси, протичащи в сектора – консолидация, фалити, навлизане на международни банки и др. В зависимост от акцента и/или специализацията в дейността на конкретната банка могат да се разгледат и други икономически показатели – основен лихвен процент и тенденция в изменението му, движение на лихвените нива на международните банков пазари и др. БАКР проследява и други законови и подзаконови нормативни актове, за които се преценява, че влияят върху финансовата сила на банките от банковата система в страната.

Методика

Рейтингът на финансова сила на банка, присъждан от БАКР, се базира на методиката CRAMELS. Последователно се оценяват:

- C – Капиталова адекватност
- R – Ресурси
- A – Качество на активите
- M – Мениджмънт
- E – Качество на доходите
- L – Ликвидност
- S – Размер и системи

I. Капиталова адекватност

С оценката на капиталовата адекватност се цели да се установи дали банката е в състояние да поддържа размер на капиталова база, адекватен на риска от дейността ѝ, и да поддържа ръст в капиталовата база, който да отговаря на ръста в активите ѝ. Капиталовата адекватност на банката се оценява от гледна точка на регулаторните изисквания за капиталова адекватност на БНБ (съответно Базел II) и икономическата ефективност на банката. Структурата на капиталовата база на банката за регулаторни цели съгласно наредба № 8 на БНБ включва капитал от първи ред (*първичен капитал*) – внесен и регистриран капитал и капитал от втори ред (*допълнителен капитал*) – резерви от преценка на недвижими имоти, в които се помещава банката.

БАКР проследява нивата на капиталова адекватност на банката за период от 5 години и основни фактори, влияещи върху тях, като се прави съпоставка със средните за банковия сектор в страната и средните за групата банки.

БАКР оценява въздействието на изискванията на Базел II върху капиталовата адекватност на банката. Съгласно предписанията от януари 2007 г. банките в България заделят капитал за операционен риск. От гледна точка на икономическата ефективност на банката се оценяват възможностите за растеж на собствения капитал на банката, нивата на ливъриджа, и нетния размер на класифицираните експозиции спрямо собствения капитал.

II. Ресурси

При анализа на ресурсната база на банката се поставя акцент върху три основни фактора: стабилност, цена на привлечените ресурси, възможности и цена на подновяване (револвиране) или заменяне на падежиращите пасиви. Основен риск за банката е неспособността да привлече нови ресурси на мястото на падежиращите или неспособността да го направи на разумна цена. Проследяват се политиката на банката за привличане на средства и структура на ресурсната база на банката по основни източници на финансиране. Основните елементи на ресурсната база на банката включват депозити, заеми и подчинен срочен дълг, хибридни инструменти. Депозитите биват: депозити на физически лица – сравнително малки по размер, но осигуряват стабилна ресурсна база за банката, тъй като вероятността голяма част от тях да бъдат изискани по едно и също време е ниска. Особено стабилна част от депозитите на физически лица представляват спестовните депозити; Корпоративни депозити – голям по размер, но волатилен източник на финансиране. Тези депозити са важен фактор за растеж на ресурсната база, но ако заемат голям дял в структурата ѝ, банката може да изпитва затруднения в управлението на ликвидността. Според тяхната срочност депозитите могат да бъдат: на виждане (предимно на корпоративни клиенти), спестовни (отпускат се на физически лица) и срочни депозити. Заемите биват заеми на междубанковия пазар, заеми от нефинансови институции и облигационни заеми.

III. Качество на активите

Най-общо активите на една банка обхващат кредити, инвестиции и парични средства. Кредитите обикновено заемат най-значима част от активите на банката и са източник на

най-голям риск за дейността. Разглеждайки качеството на активите, се оценява качество на кредитния портфейл и риск в инвестиционния портфейл. Качеството на кредитния портфейл се разглежда отделно за портфейла от кредити на физически лица и за портфейла от корпоративни кредити. Портфейлът от кредити на физически лица може да се сегментира на база вид на кредита (*потребителски, жилищен, др.*) или на база основни отличителни характеристики на кредитополучателите (*възраст, местоживееене, заетост, др.*). Основни оценявани фактори са динамиката в размера на кредитния портфейл на банката през анализирания период, диверсификация на кредитния портфейл, установения от банката процес за оценка на кредитоискателите, проследява се процента на отказани кредити от общия брой постъпили искания за кредит през годините от разглеждания период и качество на кредитния портфейл.

Важни показатели в анализа са брутния коефициент на генериране на просрочия и нетния размер на генериране на просрочия. При оценката на инвестиционния портфейл се разглеждат динамиката и структурата на инвестиционния портфейл на банката, доходност на инвестиционния портфейл и дюрация на инвестиционния портфейл.

IV. Предистория и управление

Оценката на мениджмънта е важен елемент от оценката на риска. Това е качествен показател за способността на банката, в лицето на управляващите я мениджъри, да се справя с конкурентния натиск и други предизвикателства на пазарната среда.

Разглеждат се и се оценяват последователно следните фактори: мениджърски екип, стратегия за развитие, прилагани политики и практики, организационна структура.

Мениджърският екип се анализира от гледна точка на компетентност, опит, приемственост, отношение към риска, възприета финансова политика. Финансовата политика определя формите и размера на финансирането на дейността на банката. От рейтингова гледна точка за по-добро се счита консервативното отношение към риска, тъй като води като цяло до по-ниски, но и по-стабилни финансови резултати.

Разглеждайки стратегията за развитие е важно да се оцени, доколко тя е адекватна и отразява пазарната конюнктура към момента и развитието ѝ в перспектива.

Оценката на прилаганите политики и практики дава информация за ефективността на оперативното ниво. Липсата на добри политики и практики води до по-лоши резултати от оперативната дейност, което има своето финансово отражение.

Разглеждат се фактори като информационно осигуряване на дейността, маркетингови и пазарни практики, политиката по човешки ресурси, наличие/липса на разписани оперативни процедури, на системи за контрол върху оперативната дейност. Фактор, който също влияе върху ефективността на банката, е нейната организационна структура.

V. Качество на доходите

Финансово силните търговски банки обикновено се характеризират със стабилни във времето доходи от обичайни банкови операции (*доходи от основна дейност*). Основни (*но не единствени*) източници на доход от основна дейност включват: лихвен доход, доход от такси и комисиони и доход от основни търговски операции. Доходи, които не попадат в основната дейност, са други доходи от търговски операции, инвестиционни доходи и

нетекущи доходи от продажба на активи. Стабилната доходност е източник на растеж в капиталовата база, подпомага поддържането на адекватна ликвидна позиция и предпазва банката при значителни загуби от необслужвани активи. От рейтингова гледна точка е благоприятно (нормално), ако банката успява да постигне стабилни или нарастващи показатели за доходност. Оценката на качеството на доходите има за цел да установи до каква степен основната дейност на банката е рентабилна в исторически план, каква е структурата на приходите и разходите на банката, каква е оперативната ефективност на банката, до колко доходността на банката е в състояние да предпазва банката от загуби в кредитния портфейл, каква е зависимостта на доходите на банката от преоценка и продажба на ценни книжа и др. активи.

VI. Ликвидност

Ликвидността на банката е съществен фактор от рейтингова гледна точка, показвайки способността на банката да посреща ефективно намаляване в депозитната база и останалите пасиви и да финансира ръста в активите си. Оценяват се както вътрешни за банката (*надеждираци заеми, депозити в други банки, ликвидни инвестиции и др.*), така и външни (*достъп до капиталови пазари, открити кредитни линии, сконтиране от централната банка и др.*) източници на ликвидност. Оценяват се следните основни фактори: структура на пасивите на банката, структура на депозитната база, размер и структура на ликвидните активи, основни показатели за ликвидност, матуритетен дисбаланс между активите и пасивите на банката, покритие на краткосрочните падежни несъответствия с ликвидни активи, способност за привличане на депозити, наличие на външни източници на ликвидност - открити кредитни линии в други банки и други възможности за финансиране на дейността;

Поддържането на адекватни по размер ликвидни активи е от съществено значение за управление на ликвидността на банката. Като ликвидни активи се разглеждат паричните средства (*в касата и трезорите*), краткосрочни депозити в други банки (*с матуритет до 3 месеца*) и ДЦК (*в зависимост от ликвидността на пазара – при ниска ликвидност на пазара ДЦК могат да бъдат изключени като компонент на ликвидните активи*);

Като положителен фактор се оценява наличието на открити кредитни линии в други банки. Проследява се движението в лимитите и ползваните средства по кредитните линии.

За оценка на ликвидността на банката се ползват основно следните източници на информация: одитирани и неодитирани (*междинни*) финансови отчети, годишни справки за ликвидността съгласно отчетните форми на БНБ, справки за новооткрити депозити за оценявания период.

VII. Размер и системи

Размерът на банката се измерва основно чрез нейното балансово число (*обща сума на активите*). Размерът на банката е от съществено значение за конкурентната позиция и развитието на банковата институция.

В секция „Системи” анализаторите оценяват наличието и навременното внедряване на системи за оценка на кредитен, пазарен, операционен, ликвиден риск, степента на готовност на банката да посрещне изискванията на БАЗЕЛ II от гледна точка на системи за

оценка на риска. Разглежда се пригодността на използваната информационна или счетоводна система за осъществяване на ефективен мониторинг и контрол върху дейността. Тук се посочва способността или неспособността на банката да предостави изискваните от БАКР данни за целите на изготвяне на рейтинга.

РЕЙТИНГОВА СКАЛА

ДЪЛГОСРОЧЕН РЕЙТИНГ НА ФИНАНСОВА СИЛА НА БАНКА

И н в е с т и ц и о н е н	AAA	Изключителна финансова сила. Значителна доходност, високи резултати от работата на мениджмънта, изключително благоприятни оперативна среда и перспективи за развитие. Изключително добра позиция в сравнителен план.
	AA	Много добра финансова сила. Много добри доходност, управление, оперативна среда и перспективи за развитие. Много добра позиция в сравнителен план.
	A	Добра финансова сила. Добра позиция в сравнителен план.
	BBB	Адекватна финансова сила. Стабилна позиция в сравнителен план.
С п е к у л а т и в е н	BB	Умерена финансова сила, наличие на един или няколко проблемни аспекти.
	B	Неадекватна финансова сила, наличие на много проблемни аспекти.
	C	Наличие на много сериозни проблеми в банката, които изискват или е възможно да изискват външна подкрепа. Банката има ограничени възможности да се възстанови.
	D	Невъзможност за посрещане на ангажиментите на банката или предстоящо изпадане в такова състояние, ако банката не получи външна подкрепа.

Плюс (+) или минус (-)

Рейтингите от AA до B могат да бъдат модифицирани чрез добавяне на плюс (+) или минус (-), за да покажат относителна позиция спрямо основните рейтингови категории.

Перспектива:

Позитивна – отразява очаквания за преминаване в по-горна категория рейтинг в рамките на 1 година;

Негативна – отразява очаквания за преминаване в по-долна категория рейтинг в рамките на 1 година;

Стабилна – отразява очаквания за запазване на рейтинговата категория в рамките на 1 година;

В развитие – отразява очаквания за настъпване на събитие, което може да окаже негативно/позитивно влияние върху рейтинговата категория.

КРАТКОСРОЧЕН РЕЙТИНГ НА ФИНАНСОВА СИЛА НА БАНКА

A-1+	Най-високият рейтинг за банка. Много добра финансова сила. Много добра позиция в сравнителен план.
A-1	Добра финансова сила. Добра позиция в сравнителен план.
A-2	Относително добра финансова сила. Относително добра позиция в сравнителен план.
A-3	Адекватна финансова сила. Стабилна позиция в сравнителен план.
B	Наличие на проблемни аспекти.
C	Наличие на много сериозни проблеми в банката, които изискват външна подкрепа.
D	Невъзможност за посрещане на ангажиментите на банката или предстоящо изпадане в такова състояние, ако банката не получи външна подкрепа.

Краткосрочният рейтинг отразява възможността за обслужване на краткосрочните/текущи задължения (в рамките на една година).